

Sygn. akt II CSK 797/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. Spółki Akcyjnej w Ł.
przeciwko Centrum Klinicznemu w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 kwietnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 24 czerwca 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Ł. w sprawie z powództwa M. Spółki Akcyjnej w Ł. nakazem zapłaty z dnia 16 maja 2012 r. w postępowaniu nakazowym orzekł, że pozwany Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Kliniczne w G. ma zapłacić na rzecz powódki kwotę 66 861,70 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty. Wyrokiem z dnia 28 października 2012 r. Sąd Rejonowy w W. uchylił powyższy nakaz zapłaty w całości i powództwo oddalił.

Pozwany zawarł w dniach 5 października 2010 r. i 18 marca 2011 r. umowy z P. Sp. z o.o. w W., w dniu 10 listopada 2009 r. umowę z C. A. Sp. z o.o. w P. oraz w dniu 2 kwietnia 2010 r. umowę z G. M. S. Sp. z o.o. w W. Obejmowały one dostawę na rzecz pozwanego artykułów medycznych i leków lub świadczenie usług na jego rzecz. W umowach z P. Sp. z o.o. oraz z C. A. Sp. z o.o. znajdowały się postanowienia, zgodnie z którymi wykonawca lub dostawca był zobowiązany do niedokonywania sprzedaży lub cesji wierzytelności wynikających dla niego z tych umów wobec pozwanego bez jego zgody i do niezawierania umów poręczenia za zapłatę należności przez pozwanego i innych umów podobnego rodzaju ze skutkiem przeniesienia wierzytelności należnej od pozwanego na osoby trzecie pod rygorem nieważności. Umowa między stroną pozwaną a G. M. S. Sp. z o.o. stanowiła, że w wypadku cesji zobowiązań na rzecz osób trzecich wykonawca był zobowiązany do wcześniejszego poinformowania zamawiającego o takim zamiarze z podaniem nabywcy. Faktury wystawione przez P. Sp. z o.o., C. A. Sp. z o.o. i G. M. S. Sp. z o.o. noszą datę sprzedaży po dniu 22 grudnia 2010 r.

Powódka zawarła w dniu 25 listopada 2010 r. z P. Sp. z o.o., w dniach 16 lutego 2010 r. i 9 marca 2011 r. z G. M. S. Sp. z o.o. oraz w dniu 25 maja 2011 r. z C. A. Sp. z o.o. umowy o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń (dalej umowy o współpracy). Na mocy tych umów powódka poręczyła za istniejące i niewymagalne oraz przyszłe zobowiązania podmiotów określonych w załącznikach do umów, w tym też za zobowiązania strony pozwanej. Z uwagi na to, że strona pozwana nie zapłaciła swoich należności wobec P. Sp. z o.o., G. M. S.

Sp. z o.o. i C. A. Sp. z o.o. w terminie, zostały one uregulowane przez powódkę, o czym strona pozwana została poinformowana.

W pozwie powódka domagała się zasądzenia od pozwanego kwoty 66 861,70 zł, na którą składały się 27 359,03 zł należności głównych z tytułu uregulowanych przez powódkę zobowiązań pozwanego wobec P. Sp. z o.o., G. M. S. Sp. z o.o. i C. A. Sp. z o.o. oraz 39 502,67 zł tytułem odsetek od tych należności.

Uchylając nakaz zapłaty Sąd pierwszej instancji przyjął, że powództwo nie jest uzasadnione, gdyż wynikające z umów o współpracy poręczenia były czynnościami pozornymi (art. 83 § 1 k.c.), dokonanymi w celu obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.), a z drugiej strony towarzyszące poręczeniom czynności ukryte, polegające na zmianie wierzyciela wskutek przelewu wierzytelności były nieważne (art. 58 § 1 k.c.) jako dokonane z naruszeniem miarodajnego w sprawie art. 54 ust. 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 217 ze zm., dalej jako ustawa z 2011 r.). Sąd uznał ponadto, że poręczenia były sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), gdyż wierzyciele, tj. P. Sp. z o.o., G. M. S. Sp. z o.o. i C. A. Sp. z o.o. mieli świadomość, że w wypadku opóźnienia się ze świadczeniem przez pozwanego i spełnienia go przez powódkę jako poręczyciela nastąpi – bez udziału pozwanego jako dłużnika – skutek w postaci wstąpienia powódki w miejsce wierzycieli.

Na skutek apelacji powódki Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 24 czerwca 2014 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego z dnia 28 października 2013 r. w ten sposób, że utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 16 maja 2012 r. W pierwszej kolejności, rozważając granice czasowe zastosowania art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (tekst jedn: Dz. U. z 2007 r., Nr 14, poz. 89 ze zm., dalej jako ustawa z 1991 r.) w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 22 października 2010 r. o zmianie ustawy o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 230, poz. 1507, dalej jako ustawa z 2010 r.), obowiązującym od dnia 22 grudnia 2010 r., uznał, że nie może być on podstawą oceny umów o współpracy z dnia 16 lutego 2010 r. z G. M.S. Sp. z o.o. oraz z dnia 25 listopada 2010 r. z P. Sp. z o.o. W odniesieniu do dwóch pozostałych umów o współpracy, tj. z dnia 9 marca 2011 r. z G. M.S. Sp. z o.o. oraz z dnia 25 maja 2011

r. z C. A. Sp. z o.o. Sąd drugiej instancji przyjął, że są one objęte czasowym zakresem zastosowania art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r., ale nie przynależą do jego zakresu przedmiotowego, gdyż zawierają poręczenia i nie ma podstaw do przyjęcia, że zmierzały one do zmiany wierzyciela. Do zmiany takiej dochodziło ponadto nie na skutek udzielenia poręczeń, lecz z mocy prawa po zapłacie długów pozwanego przez powódkę działającą jako poręczyciel. Sąd Okręgowy uznał również, że nie ma – w okolicznościach sprawy – podstaw do przyjęcia, w świetle ustaleń faktycznych, że poręczenia wynikające z umów o współpracy były czynnościami pozornymi. Nie podzielił także poglądu Sądu pierwszej instancji o sprzeczności poręczeń z zasadami współżycia społecznego. W rezultacie Sąd drugiej instancji uznał, że poręczenia, o które chodzi w sprawie, były ważne i skuteczne. Powódka spłacając długi ciężące na pozwanym, za której poręczyła, wstąpiła w miejsce jego wierzycieli (art. 518 § 1 pkt 1 k.c.).

Pozwany zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego z dnia 24 czerwca 2014 r. w całości. W skardze kasacyjnej zarzucił w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) naruszenie art. 54 ust. 5 i 6 (błędnie określonego jako art. 56 ust. 5 i 6) ustawy z 2011 r. (wcześniej art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z 2010 r.), art. 83 i art. 5 k.c., a w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) naruszenie art. 217 i art. 227 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania bądź o uchylenie tego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez uchylenie nakazu zapłaty z dnia 16 maja 2012 r. i oddalenie powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozwany zarzucił naruszenie art. 217 i 227 k.p.c. wskazując, że Sąd pierwszej instancji oddalił jego wniosek dowodowy o przesłuchanie świadka na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Pozwany nie podnosił tego w drugiej instancji, bo nie miał interesu prawnego we wniesieniu apelacji od korzystnego dla niego wyroku. Przedmiotem zaskarżenia skargą kasacyjną jest

orzeczenie sądu drugiej instancji, wobec czego zarzuty procesowe muszą dotyczyć uchybień procesowych tego sądu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2002 r., III CKN 584/99, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2015 r., III CSK 153/14, nie publ.). Wymagania tego nie spełnia podniesiony przez pozwanego zarzut naruszenia art. 217 i 227 k.p.c., co czyni go bezskutecznym. Jeśli pozwany chciał, aby dowód objęty wnioskiem oddalonym w pierwszej instancji został jednak przeprowadzony, powinien był wniosek ten ponowić w drugiej instancji. Jego zaniechania nie usprawiedliwia to, że nie wnosił apelacji. Korzystny wyrok pierwszej instancji nie zwalniał pozwanego ze spoczywającego na nim ciężaru powoływania dowodów dla poparcia twierdzeń, na których opierał swoją obronę. Skoro sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę, a nie tylko apelację, to pozwany musiał się liczyć z tym, że w drugiej instancji twierdzenie, które poparte miało być wnioskiem dowodowym oddalonym w pierwszej instancji, stanie się prawnie relewantne.

Sposób sformułowania zarzutu odnoszącego się do art. 54 ust. 5 i 6 ustawy z 2011 r. i wcześniejszego art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z 2010 r., jak również jego uzasadnienie wskazują na to, że pozwany objął nim oba te przepisy. W okolicznościach niniejszej sprawy relewantny mógł być jednak tylko art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z 2010 r.

Pozwany podniósł, że art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. został naruszony przez przyjęcie, iż jego zakres nie obejmuje poręczeń wynikających z umów o współpracy. W judykaturze Sądu Najwyższego dotyczącej art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. utrwalony jest już pogląd, iż przepis ten – ze względu na skutek subrogacji określony w art. 518 § 1 pkt 1 k.c. – obejmował (także) poręczenie udzielone za zobowiązania zakładu opieki zdrowotnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2014 r., I CSK 428/13, OSNC 2015, nr 4, poz. 53; z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 9/14, nie publ.; z dnia 6 lutego 2015 r., II CSK 319/14, nie publ. I z dnia 6 lutego 2015 r., II CSK 238/14, nie publ.), w związku z czym poręczenie takie wymagało zgody organu założycielskiego tego zakładu, a w razie jej braku było nieważne (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2014 r., I CSK

428/13, OSNC 2015, nr 4, poz. 53 i z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 9/14, nie publ.). Pogląd ten odniesiono również do art. 54 ust. 5 ustawy z 2011 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 9/14, nie publ.).

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela przedstawioną wykładnię art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r., zwraca jednak uwagę na – dostrzeżoną przez Sąd drugiej instancji – potrzebę oceny zastosowania tego przepisu w aspekcie czasowym. Zgodnie z art. 4 ustawy z 2010 r., art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. miał zastosowanie do zobowiązań zakładów opieki zdrowotnej powstałych po dniu wejścia w życie ustawy z 2010 r., tj. po dniu 22 grudnia 2010 r. Relewantne było więc nie to, kiedy zawarte zostały umowy o współpracy, jak to przyjął Sąd Okręgowy, lecz to, kiedy powstały zobowiązania pozwanego, których te umowy dotyczyły. Zobowiązanie w zasadzie powstaje w dniu zawarcia umowy będącej jego źródłem (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CZP 10/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 117), a nie w dniu wystawienia faktury. Decydujące dla oceny zastosowania art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. jest zatem to, kiedy zawarto między pozwanym a, odpowiednio, P. Sp. z o.o., G. M.S. Sp. z o.o. lub C. A. Sp. z o.o., umowy będące źródłem zobowiązań pozwanego dochodzonych przez powódkę. W sprawie ustalono wprawdzie, że przedmiotowe umowy zawarte zostały w dniach 5 października 2010 r. i 18 marca 2011 r. (umowy z P. Sp. z o.o.), w dniu 10 listopada 2009 r. (umowa z C. A. Sp. z o.o.) oraz w dniu 2 kwietnia 2010 r. (umowa z G. M. S. Sp. z o.o.), jednakże nie określono, w jakiej wysokości i z której z tych umów mają wynikać poszczególne zobowiązania pozwanej składające się na kwotę dochodzoną w niniejszej sprawie przez powódkę.

Biorąc pod uwagę z jednej strony datę zawarcia jednej z umów pozwanego z P. Sp. z o.o., tj. dzień 18 marca 2011 r., wskazującą na to, że zobowiązania z tej umowy są objęte czasowym zakresem zastosowania art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z 2010, oraz z drugiej strony brak koniecznych ustaleń co do tego, które z umów pozwanego z P. Sp. z o.o., G. M. S. Sp. z o.o. lub C. A. Sp. z o.o. i w jakiej wysokości są źródłem poszczególnych zobowiązań

pozwanego składających się na kwotę dochodzoną przez powódkę, należało uznać, że zarzut naruszenia art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z 2010 jest zasadny i w tych okolicznościach skutkuje uchylenie zaskarżonego wyroku w całości.

Rozpatrując sprawę ponownie Sąd Okręgowy powinien rozważyć, z której spośród umów między pozwanym a, odpowiednio, P. Sp. z o.o., G. M. S. Sp. z o.o. lub C. A. Sp. z o.o., oraz w jakiej wysokości wynikają poszczególne zobowiązania pozwanego składające się na kwotę dochodzoną przez powódkę. W odniesieniu do zobowiązań pozwanego powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy z 2010 r. powinien ocenić zasadność roszczenia powódki w tym zakresie bez zastosowania art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CZP 10/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 117).

Przedstawiona ocena zasadności zarzutu naruszenia art. 53 ust. 6 ustawy z 1991 r. w brzmieniu ustalonym ustawą z 2010 r. powoduje, że bezprzedmiotowe jest rozpatrywanie pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego powołanych w skardze kasacyjnej.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji.